

STUDIEDAG CRATAEGUS

DIRK BENOIT

ONZE COLLECTIE

In onze catalogus van het seizoen 97-98 hadden wij slecht 4 soorten te koop: *C. x media* 'Paul's Scarlet', *C. x lavallei*, *C. x persimilis* 'Splendens' en uiteraard *C. monogyna* als haagplant.

Tijdens een bezoek aan Hemelrijk sprak Jelena de Belder me over haar boek: "Le Livre des Baies" en ik was verwonderd hoeveel interessante meidoorns erin vermeld stonden. Ik denk dat dit de vonk is geweest om te starten met het verzamelen en kweken van meidoorns.

In 2000 kreeg ik bezoek van Hans Perneel, een man die zich bezighoudt met agroforestry en hij bezorgde mij enkele jonge planten van *C. shraderiana*, *C. orientalis* en *C. pinnatifida* var. major.

In de herfst van 2001 ging ik naar het congres van 'The International Oak Society' in Asheville North Carolina en daar ontmoete ik Ron Lance, de chairman van het 3-jaarlijks evenement. In het arboretum rond het conferentiegebouw stonden enkele mooie exemplaren van o.a. *C. viridis* 'Winter King' en *C. phaenopyrum*. Sindsdien stuurt Ron me regelmatig zaad en enthout op van soorten uit het zuidoosten van de V.S. Op datzelfde congres ontmoette ik ook Allan Taylor, een linguïst van de universiteit van Boulder, Colorado maar ook een man met een grote passie voor planten.

In de jaren die volgden op het congres ging ik samen met Allan Taylor regelmatig op reis in de V.S., vooral in de staten New-Mexico, Oklahoma, Colorado, Texas, Utah, California en Oregon. We verzamelden niet alleen eiken maar ook alles wat interessant leek. Toen ik een reis naar Texas aan het voorbereiden was kwam ik toevallig op volgende foto van *C. tracyi* en dat vond ik zo mooi dat ik die soort koste wat koste wou zien in het wild en ik hoopte natuurlijk ook om wat zaad te kunnen verzamelen. Uiteindelijk vonden we *C. tracyi* langs een weg in de Davis Mountains in het zuidwesten van Texas. Ondertussen hebben we deze soort reeds enkele jaren staan en kunnen we thuis genieten van zijn prachtige herfstkleur.

Onze zoektocht naar *C. saligna* was minder succesvol. We hoopten de soort in het wild te vinden in de Rocky-Mountains op weg van Boulder Colorado naar Salt Lake City in Utah maar onze *C. saligna* was nergens te bespeuren. We vonden wel mooie populaties van *C. succulenta* en *C. rivularis*. Op de terugweg bezochten we een kwekerij en daar vonden we uiteindelijk de langgezochte *C. saligna*. Jammer, maar later bleek dat de soort het hier in België niet zo goed doet want het is een meidoorn met een mooie gladde koperkleurige bast en een vrij smal blad.

In het seizoen van 2003 hadden we reeds een 25-tal soorten op onze lijst. Ik gebruikte mijn contacten van de eikenvereniging om onze collectie verder uit te breiden.

In 2004 waren dat er al 50 en rond die tijd begon mijn medewerker Kurt ook meer en meer interesse te krijgen in de meidoorns en hij had het idee om bij zich thuis een collectie te starten en die gaan we deze namiddag bezoeken. Deze planten zouden dan ook dienen als moederplanten om, indien nodig, wat entmateriaal van te knippen. Ondertussen telt de collectie al meer dan 200 taxa. In uw map heeft u een lijst van de huidige collectie.

In de jaren tussen 2004 en 2010 kregen we enthout van veel nieuwe soorten opgestuurd. O.a. via Eike Jablonski, Dithmar Guillaume, André Charlier, arboretum Waasland en Pépinières Adeline. In 2006 kochten wij een 10-tal soorten van de NAKB, een organisatie die soortecht en virusvrij

enthout verkoopt aan boomkwekers. Ook van Bruno van Puyenbroeck kreeg ik een aantal nieuwe soorten zoals o.a. *C. tanacetifolia*, *C. heldreichii*, en *C. pycnoloba*.

Rond deze periode kreeg, Jardin en Marche, een Franse collega kweker, ook meer en meer interesse in de meidoorns. Via hen kregen we heel wat nieuwe soorten. O.a. uit het arboretum van Chièvreloup en Les Barres. Jardin en Marche heeft een heel interessante blog met heel veel info en prachtige foto's van meidoorns. Dank zij hen is er op de Franse tuinbeurzen heel wat interesse voor al die zeldzame meidoorns.

En zo bleef de collectie maar groeien en elk jaar komen er nog een aantal soorten bij.

Onze laatste aanwinsten zijn *C. monogyna* 'Pteridifolia' van Eike Jablonski en o.a. *C. pojarkovae* van Dithmar Guillaume van "De Moerbeiboom" uit Geraardsbergen.

VERMEERDERING

Om gezonde langlevende planten te kweken is het natuurlijk altijd beter om bomen te zaaien. Dit geldt ook voor de meidoorn. Als het zaad rijp is wordt het geplukt en men laat het dan rotten om het zaad beter te kunnen scheiden van het vruchtvlees. De zaden van *C. monogyna* en van de meeste andere meidoorns hebben een harde pericarp en moeten daarom gestratificeerd worden in vochtig zand. Het zaad wordt eerst koud en daarna warm gestratificeerd om vervolgens pas in de herfst van het tweede jaar te worden gezaaid in zaaibedden in volle grond. 1 vierkante meter levert meestal zo'n 400 zaailing op van 60 à 70 cm. De jonge zaailingen worden regelmatig behandeld tegen meeldauw, mijten en bacterievuur.

Een deel van de eenjarige zaailingen (1+0) wordt verkocht als onderstam of als haagplant. De kleinste planten worden terug geplant op rijen om het jaar erop als tweejarig verplant plantgoed (1+1) te worden verkocht. Deze planten variëren dan van 60 tot 125 cm en hebben een mooi vertakt wortelgestel. Voor kleine hoeveelheden kan men ook gewoon in potten of kistjes zaaien.

De cultivars kunnen worden vermeerderd door oculeren of enten.

De meeste boomkwekers beperking zich tot het kweken van *Crataegus monogyna*, *C. x media* 'Paul's Scarlet', *C. x lavalleyi* 'Carrieri', *C. persimilis* 'Splendens' en soms ook nog *C. monogyna* 'Stricta'.....en daar blijft het meestal bij.

Oculeren is het inbrengen van een bladknop onder de bast van een onderstam. Het volgend voorjaar wordt de onderstam enkele cm boven het oog afgeknipt om die knop te laten uitgroeien tot een boom. Dit gebeurt nog altijd voor *Crataegus x media* 'Paul's Scarlet' en voor *Crataegus x lavalleyi* 'Carrieri'.

Bij ons worden de meeste cultivars en soorten geënt op twee jarige verplante onderstammen van *C. monogyna*. We gebruiken twee jarige onderstammen omdat die beter geworteld zijn. We enten meestal in januari of begin februari.

De geënte planten worden afgeplakt en in warme entwas gestoken waarna ze onmiddellijk in koud water worden gedompeld om schade aan het cambium en de bast te voorkomen. Alle groepen worden netjes gelabeld en in de koelcel bewaard bij -3°C tot begin april.

Dan worden ze opgepot in ronde 3 liter potten en buiten gezet. Omdat we meestal heel veel soorten enten in kleine aantallen moeten we heel goed opletten om de soorten niet te mengen.

Daarom doen we per soort een label aan elke eerste en elke laatste plant. Ook noteren we alles nog eens netjes op kaartjes met de juiste volgorde en het aantal per soort.

Van zodra de planten dan beginnen te groeien strooien we korrels tegen de slakken. In de loop van juni worden alle planten dan even verplaatst om ze te wieden, de scheuten van de onderstam weg te nemen en indien nodig te voorzien van een klein bamboestokje.

Vanaf oktober zijn de planten dan klaar voor verkoop als 1-jarige veredeling. Wat niet verkocht is wordt verpot of in vollegrond uitgeplant. We ondervinden weinig problemen met onverenigbaarheid als we enten op *C. monogyna*.

GEBRUIK EN SIERWAARDE

Als ik bezoek krijg van een collega's kwekers dan lopen ze meestal achteloos voorbij aan de grote groep meidoorns die we in potten hebben staan. Dit jaar zijn dat er 2000. Ze begrijpen niet waarom iemand in Gods naam zoveel meidoorns wil kweken en ze vragen zich vooral af hoe we ze verkocht krijgen. Na wat uitleg schrikken ze toch van de variatie binnen het geslacht maar kopen doen ze zelden. Gelukkig vinden we wel genoeg kopers die ze wel appreciëren. In de jaren 50 en 60 toen bijna elke Vlaamse tuin bestond uit een gazon met 3 berken en een brede border met wat struiken en bomen, stond daar bijna altijd een rode meidoorn tussen. Tegenwoordig is die rode meidoorn wat minder in trek en worden meidoorns bijna hoofdzakelijk gekweekt als haagplanten. Ze worden nu ook veel gebruikt in gemengde hagen van *Crataegus*, *Prunus spinosa*, *Ligustrum vulgare*, *Carpinus betulus*, *Euonymus europaeus* en nog andere inheemse soorten. De één- en tweestijlige meidoorns zijn toch wel een onmiskenbaar element in het landschap in grote delen van Europa. Deze zomer zag ik Tsjechië prachtige oude bomen van *C. monogyna* en *laevigata*. Er zijn een aantal soorten die zeker hun plekje in onze tuin verdienen. Ze kunnen gebruikt worden als haagplant, fruitboom of als solitair. Dat een boom niet altijd een mooie rechte stam hoeft te hebben is hier duidelijk te zien op de foto. Het geslacht *Crataegus* heeft enkele heel sterke troeven en die zijn, een mooie bloei, veel variatie in bladvormen, vaak heel mooie vruchten die in sommige gevallen heel lekker zijn en gebruikt kunnen worden voor het maken van gelei of fruitsap. Er zijn ook heel veel soorten met een opvallende herfstkleur. De meeste meidoorns hebben scherpe doorns en voor sommige mensen is dit een nadeel maar mede daardoor vormen ze wel ondoordringbare hagen voor mens en dier. Een aantal soorten hebben ook heel lange decoratieve doorns zoals deze *Crataegus succulenta* 'Long Thorn'. De doorns kunnen ook goed gebruikt worden als tandenstoker en ze zijn veel steviger dan de gewone van hout. Meidoorns zijn niet veeleisend op gebied van grondsoort. Ze verdragen goed de droogte en kalkgrond. Het hout van de meidoorn is zeer hard en goed geschikt voor snij en draaiwerk. Het werd vroeger ook wel gebruikt voor wandelstokken, eggen en raderen van windmolens. Deze namiddag, na het bezoeken aan de collectie van Kurt zullen we jullie vragen om even jullie top 5 op een blaadje te noteren. We zijn benieuwd naar het resultaat maar weten best dat dit een beoordeling is op dit moment en dat het resultaat er waarschijnlijk heel anders zou uitzien na een bezoek in de lente.

ZIEKTES EN PLAGEN

Meidoorns hebben bij veel mensen een wat slechte reputatie omwille van de vatbaarheid voor perenvuur. Perenvuur is voor het eerst opgedoken in zuid-oost Engeland in 1956. Omdat de ziekte grote verwoesting kan aanrichten bij de fruitkwekers worden alle boomkwekerijen regelmatig op perenvuur gecontroleerd door het FAVV. Bij bosgoedkwekers die massaal haagplanten en onderstammen kweken wordt preventief met kopen gespoten. De symptomen van bacterievuur zijn het bruin-zwart verkleuren en verschrompelen van blad en bloesem en de afzetting van bruine slijmdruppels op de geïnfecteerde takken. Het is van het grootste belang om die geïnfecteerde

takken diep weg te knippen en te verbranden. Bij zware infecties moet gans de plant worden gerooid en verbrand. Als de ziekte eenmaal is vastgesteld is er geen behandeling mogelijk.

Jonge, sterkgroeiende planten van een aantal meidoorns zijn ook wat gevoelig voor meeldauw. In de bosgoedkwekerij worden deze preventief gespoten met een combinatie van een fungicide en zwavel.

GENEESKUNDE, MAGIE en FOLKLORE

Reeds in de eerste eeuw voor Christus merkte de Griekse fysicus Dioscorides op dat de meidoorn hielp bij hartkwalen. Meidoorn versterkt de hartspier, verbetert de bloedtoevoer naar het hart, regelt de bloeddruk en verlaagt de slechte cholesterol. Onderzoeken hebben die werking ook bevestigd.

Alhoewel de meidoorn in China aanvankelijk vooral als digestief na een vetrijke maaltijd genomen werd, heeft men later ook zijn heilzame werking tegen hartklachten ontdekt. Men noemt het dan ook een energie medicijn voor het hart.

Meidoornproducten zijn nog altijd heel populair in China. Niet alleen in de geneeskunde maar ook als frisdrank en snoep. Chinezen houden van de zure smaak van de vruchten van *C. pinnatifida* en deze worden o.a. op een stokje gestoken en in hete suiker gedoopt, vergelijkbaar met onze "Pomme d'amour". Daar noemt men ze "Tanghulu".

Mijn broer, die vaak naar Japan reist voor zijn werk, liep vorige maand in Tokyo even een Chinese apotheek binnen en vond er tal van producten op basis van meidoorn. Zo is er thee, bloem om bij het brooddeeg te mengen, frisdrank en gekonfijte meidoornvruchten. Kurt heeft ook wat zelfgemaakte gelei meegebracht van *Crataegus tanacetifolia* en van *C. shraderiana*. Tijdens de pauze kunnen we dan een en ander proeven.

In Mexico zijn de vruchten van *C. mexicana*, heel populair en vormen de basis van een typische drank die men met kerstmis klaarmaakt: "Ponche Navideño". De ingredienten zijn o.a. Tejocote (want zo noemen ze de vruchten van *C. mexicana*), rietsuiker, kaneel, citroen, appels en rum of tequila. De soort die we hier meestal vinden is *C. mexicana f. stipulacea*. De vruchten zijn geel, vrij groot en blijven lang aan de boom. Ze zijn wat geparfumeerd van smaak en zeer decoratief.

Op "Witchipedia", vond ik ook nog wat oude gebruiken.

Zo droeg het jonge bruidspaar in Griekenland een kroon met meidoornbloesem en de andere aanwezigen droegen fakkels van meidoornhout om het jonge paar te beschermen tegen onheil.

In Engeland werden in het voorjaar bloeiende takken van de meidoorn in de grond rond het huis gestoken en versierd met nog andere bloemen om het huis te beschermen tegen boze geesten, maar de bloesem binnenbrengen zou ziekte en dood in het huis brengen.

Door een meidoornhaag te planten rond je huis hou je de boze geesten buiten.

Een aftrekstel van de bloemen helpt je om je hart te openen voor het geven en krijgen van liefde en het is ook het middel bij uitstek tegen hartenpijn....aldus Witchipedia.

ZUID EN OOST EUROPESE EN AZIATISCHE MEIDOORNS

Als laatste onderwerp wil ik het nog even hebben over de zuid en Oost Europese en de Aziatische meidoorns. Het is niet de bedoeling om hier alle soorten te behandelen maar ik stel voor dat we even een reis maken van de middellandse zee tot Japan en onderweg de belangrijkste en interessantste soorten even voorstellen.

In gans het middellands zeegebied is de belangrijkste en meest gekende soort *C. azarolus*. Het blad is behaard, diep ingesneden en wigvormig aan de voet. De helmknoppen zijn purper. Deze soort heeft weinig doorns en wordt vooral gekweekt voor de vruchten die soms nog worden verkocht op lokale markten. Er zijn cultivars met rode, oranje, gele en witte vruchten. De smaak is te vergelijken met die van de appel. Alhoewel de soort van nature niet voorkomt op het Spaanse vasteland zag ik in Andalusië een oude bomen staan in een boomgaard. De var. *pontica* gaat veel meer oostelijk en vindt met in Noor-Iran en zelfs tot in Kirgizistan.

Een andere soort die vooral in Turkije maar ook oostelijker voorkomt is *C. tanacetifolia*. Het blad lijkt wat op de vorige maar bladsteel is korter en de bladlobben en stipulen zijn met klieren gezaagd. De vruchten zijn oranjegeel en tot 2.5 cm groot. Soms zie je een bractee op de vrucht. Twee soorten nauw verwant aan *C. tanacetifolia* zijn *C. heldreichi* en *C. pycnoloba*. Deze twee soorten groeien meer struikvormig en komen voor in Griekenland.

C. orietalis, komt vooral voor in Zuidoost Europa en in Turkije. De bladeren zijn bovenaan donkergroen en behaard. De vruchten zijn oranjerood of rood. De bladsteel is korter dan die van *C. azarolus*. De bloemtuilen bevatten meer dan 8 bloemen en de vruchten bevatten 3 à 5 zaden.

Een soort die nauw verwant is aan *C. orientalis* en die door sommige auteurs als een variëteit wordt beschouwd is *C. schraderiana*. In Bean en Krüssmann staat deze soort vermeld als *C. orientalis* var. *sanguinea*. De soort komt voor in noordoostelijk Griekenland en de Krim. De vruchten zijn vrij groot, sappig en donkerpaars van kleur. Dit is een van de beste soorten om gelei van te maken. Straks kunnen jullie even proeven.

Soms is de plant beurtjarig wat betekent dat er het ene jaar heel veel vruchten zijn en het andere bijna geen. Dit is de soort die wij het meest verkopen.

Crataegus nigra wordt ook wel de Hongaarse meidoorn genoemd en is een van de eerste meidoorns die in blad komt. De twijgen, kelk, bloemsteel en de bladeren zijn aanvankelijk grijsbehaard. De helmknoppen zijn geel en de vruchten zijn blinkend zwart en zacht.

Crataegus sanguinea heeft een heel groot verspreidingsgebied dat gaat van Z-O Rusland over Siberië, extreem Noord-China tot Mongolië. Dit is waarschijnlijk een van de meest winterharde meidoorns en, alhoewel de felrode vruchten niet erg groot zijn (1 cm), worden ze in Rusland vaak gebruikt voor het maken van gelei en het kleuren van textiel. De jonge twijgen zijn blinkend purper-bruin.

Nauw verwant aan deze soort, en met dezelfde purperbruine twijgen zijn:

C. dahurica en *C. maximowiczii*.

In het noorden van China vinden we een van mooiste meidoorns nl *C. pinnatifida* en *C. pinnatifida* var. *major*. De bladeren van de laatste zijn groter, steviger en niet zo vlak als van de soort. Er zijn

weinig doorns en de bladeren verkleuren prachtig rood in de herfst. Dit is een van de 3 meidoorns die van the Royal Horticultural Society een First Class Certificate kreeg. De andere twee zijn *C. x media* 'Paul's Scarlet' en *C. orientalis*. De vruchten zijn blinkend, fel rood met stippen en variëren van 1.5 tot 3.6 cm. In China zijn er meer dan 100 cultivars en wij hebben er twee van: Big Ball en Big Golden Star. Deze laatste draagt het meest vruchten en volgens een artikel dat ik vond op het internet zou een 8-jarige plant van Big Golden Star, geënt op *C. cuneata*, slecht 1.8 m hoog zijn en tot 55 kg vruchten dragen. Zoals eerder reeds vermeld worden de vruchten in China verwerkt tot fruitsap, snoepjes, thee, bloem en medicijnen.

Onze reis gaat verder richting het Oosten en in Mantsjoerije en Japan vinden we nog een soort met zwarte vruchten en doornloze purperzwarte twijgen, nl: *C. chlorosarca*. De habitus van deze soort is vrij opgaand en daarom is dit ook wel een interessante soort voor de tuin.

We eindigen onze reis met *C. cuneata* die we eerder al even vermeld hebben als onderstam voor grootvruchtige *C. pinatifida* selecties. Het is een struikje van 2 à 3 m met kleine bladeren Deze soort komt voor in China, Mandsjourije en Japan, waar ze worden gekweekt voor de rode eetbare vruchten met groen vruchtvlees. In Japan wordt er wijn gemaakt van de vruchten.

Tot slot wil ik het bestuur van deze vereniging bedanken om ons de kans te geven jullie één en ander bij te brengen over dit boeiende geslacht.

